

Vetenskapstermbanken i Finland i samhällets tjänst

Harri Kettunen & Tiina Onikki-Rantajääskö

Den här artikeln fokuserar på de samballegliga motiveringarna och målen för Vetenskapstermbanken i Finland. Vi diskuterar kort det nuvarande läget med databasen och dess användargrupper. Efter det granskar vi vilka möjligheter det finns att använda termbanken, i synnerhet med tanke på dess samballegliga genomslag. Termbanken har som syfte att samla alla discipliner inom akademien i en och samma online-tjänst. Vetenskapstermbanken skapar också möjligheter för internationellt samarbete.

Bakgrund och målsättningarna

Vetenskapstermbanken i Finland är internationellt sett en unik kombination av en plattform som bygger på Semantisk MediaWiki, en metod som utnyttjar nischade frivilliga insatser och en databas med fokus på vetenskapernas terminologi. Vetenskapstermbanken startade med det inofficiella språkpolitiska handlingsprogrammet ”Finska språkets framtid” som publicerades år 2009. När man i programmet kartlade finska språkets användningsområden, konstaterade man att det i fråga om vetenskapens språk var ett centralt problem att den vetenskapliga terminologin på finska inte längre utvecklades tillräckligt inom de discipliner där utgivningen mestadels sker på engelska (Hakulinen et al. 2009, s. 132–138). Vetenskapstermbanken i Finland byggdes därför upp för att skapa en modern öppen internettjänst för termarbete med tanke på forskarsamfundet och med tanke på de vetenskapliga samfundet där man traditionellt sett har satsat mycket på termarbete.

Oron för att finska språket minskar som vetenskapligt språk har inte försvunnit, utan de språkpolitiska målen gällande terminologi återkommer i stadsrådets ”Nationalspråksstrategi” år 2021 (”Kansalliskielistrategia” 2021, s. 47). Undervisnings- och kulturministeriet beställde nyligen en rapport om nationalspråkens situation vid universiteten och inom vetenskap av professor Janne Saarikivi. I rapporten framgår det att studenter har svårt att behärska sin egen disciplins terminologi på nationalspråken (Saarikivi & Koskinen 2023, s. 97–104). Det här inverkar på hur de kan uppträda som experter i det finländska samhället. Justitieministeriet tillsatte i november 2022 en utredare

som har till uppgift att kartlägga finskans tillstånd i nuläget.¹ Också i kartläggningen som utredaren har gjort kommer terminologiska frågor upp ur flera synvinklar.² Användare har till exempel problem med att förstå terminologin i digitala tjänster, och i allmänhet är den terminologiska utvecklingen splittrad och har brist på finansiering.

Målsättningarna för Vetenskapstermbanken i Finland tjänar samtidigt både det vetenskapliga samfundet och samhället i bredare bemärkelse. Syftet med termbanken är alltså att samla olika discipliners aktuella terminologi i en enda nättjänst och på så sätt stödja både nationalspråkens och minoritetsspråkens utveckling som vetenskapens språk, samt underlätta flerspråkigheten i den akademiska världen. Ett syfte med Vetenskapstermbanken i Finland är också att få forskare och lärare att medverka för att utveckla flerspråkigheten vid universitet, inom forskning och också bredare inom samhället. Helsingfors universitet har tagit sig an koordineringsansvaret för Vetenskapstermbanken, och universitetet har i sina språkprinciper tillåtit att forsknings- och undervisningspersonalen får räkna in termarbete i sin helhetsarbetstid (Helsingin yliopiston kieliperiaatteet: Språkprinciper för Helsingfors universitet 2014, s. 32). Nättjänsten som bygger på Semantisk MediaWiki möjliggör samtidigt en ny sorts samarbete och samförfattande som kan vara speciellt nyttigt inom mångvetenskaplig och tvärvetenskaplig forskning. Samtidigt blir all vetenskaplig kunskapsbildning tillgänglig för alla intresserade, vilket främjar rättvisa och jämställdhet inom utbildning och öppen vetenskap.

Metoden för insamling av resurser till termbanken är att använda begränsade frivilliga insatser, *niche sourcing*, vilket innebär att forskare från olika discipliner kan få experträttigheter till termbanken. På det sättet kan de direkt göra tillägg till och redigera innehållet. Plattformen som bygger på Semantisk MediaWiki är samtidigt också en nättjänst, och kring den skapas ett nätverk av experter från olika discipliner som kan föra en tvärvetenskaplig diskussion. Alla registrerade användare kan medverka i diskussionen i nättjänsten.

Nuvarande situation

Vetenskapstermbanken i Finland har funnits i tio år, men innehållsmässigt håller den fortfarande på att byggas upp. För tillfället omfattar den över femtio

---

1 https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/oikeusministerio-nimitti-suomen-kielen-selvityshenkilön?languageId=sv_SE

2 Utredaren är den andra författaren av denna artikeln, Tiina Onikki-Rantajääskö.

discipliner eller specialbranscher, och över tusen experter från olika områden har bidragit med innehåll. Det finns över 45 000 begreppssidor och över 300 000 termer på finska och på mer än femtio andra språk. Pilotområden som inledde verksamheten redan 2012, som juridik, lingvistik och botanik, har kommit längst. Botanik har också utvidgat sig till närliggande discipliner som biologi och miljövetenskap (se <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>).

Vetenskapstermbanken hör numera till den nationella och europeiska forskningsinfrastrukturen FIN-CLARIAH som också bidrar finansiellt så att termbanken åtminstone temporärt kan ha en heltidsanställd terminolog.³ Humanistiska fakulteten vid Helsingfors universitet har vidare tagit sig an ett koordineringsansvar för termbanken och förbundet sig att se till att verksamheten fortsätter. Dessutom har flera fonder finansierat initiering av enskilda ämnesområden. Termbanken saknar dock permanent finansiering.

Vetenskapstermbanken belönades i fjol med två pris med anledning av att den har fungerat som föregångare inom öppen vetenskap. Det ena priset som delades ut (för första gången dessutom) var årets pris för öppen inlärnings- och undervisningspraktik.⁴ Priset delades ut av en nationell koordinationsgrupp för öppen vetenskap.⁵ Det andra priset delades ut av Helsingfors universitet inom kategorin öppen vetenskap. Priset delades mellan Vetenskapstermbanken och HiLifes Life Science infrastruktur.⁶

I figur 1 ges ett exempel på en begreppssida. Den omfattar synonyma benämningar, definitioner, förklaringar, motsvarigheter på olika språk, närliggande begrepp, källhänvisningar och klassificering (syns inte på bilden) samt möjlighet till bilder och diagram. Ekvivalenter på olika språk kan också läggas till. För närvarande finns över femtio språk med, men deras antal på begreppssidorna varierar.

---

3 <https://www.kielipankki.fi/organization/fin-clariah>

4 <https://avointiede.fi/fi/ajankohtaista/avoimen-oppimisen-palkinnonsaajat-2022>

5 <https://avointiede.fi/fi/ajankohtaista/avoimen-oppimisen-palkinnonsaajat-2022>

6 <https://www.helsinki.fi/en/news/language/university-helsinki-open-science-award-was-given-hilife-and-helsinki-term-bank-arts-and-sciences>

tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvitiede:päälliskasvi

TIETEEN TERMIPANKKI
VETENSKAPSTERMBANKEN I FINLAND
THE HELSINKI TERM BANK FOR THE ARTS AND SCIENCES

Sök på Tieteen termipankki

Lägg till språk

Kasvitiede Diskussion Läs Redigera med formulär Redigera Visa historik

päällysvieras | päälliskasvi | epifyytti

päällysvieras
päälliskasvi
epifyytti

Definition kasvi tai sieni, joka kasvaa toisen kasvin pinnalla

Förklaring Päälliskasvi voi kasvaa esimerkiksi toisen kasvin rungolla, oksalla tai lehdillä. Päälliskasvi ei ota ravintoa isäntäkasvistaan (vrt. *loiskasvi*) tai muuten vahingoita sitä. Joskus päälliskasveja saattaa kuitenkin kasvaa niin paljon, että ne haittaavat isäntäkasvin valonsaantia. Troopikissa puilla on usein päälliskasveina runsaasti saniaisia ja kämmeköitä, ja puiden lehdillä saattaa kasvaa pieniä maksasammalia.

Ekvivalenter

epiphyte englanti
ásæta islanti
epifytt norja
epifyt ruotsi
epifyt tanska

Närliggande begrepp

- epifylli (alakäsite)
- epipeelinen (vieruskäsite)
- hemiedafinen (vieruskäsite)
- litofyytti (vieruskäsite)

Källor

BS2001, FN2004, Kalela1971, SLT2006

Fotnoter

Källhänvisning till denna sida:
Vetenskapstermbanken i Finland 21.9.2023: Kasvitiede:päälliskasvi. (Exakt adress:
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvitiede:päälliskasvi>.)
Siirry tarkastelemaan sivun muokkaushistoriaa →

Haavankeltajäkälä (*Xanthoria parietina*)

Raunioinen (*Asplenium holstii*)

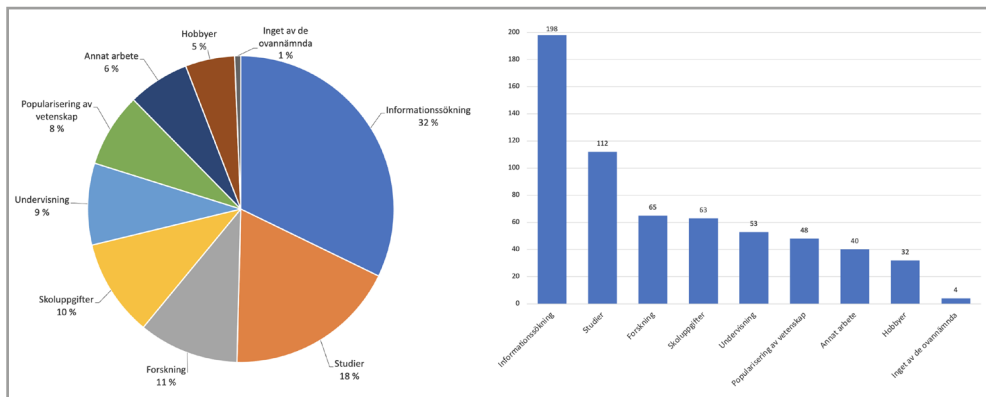
Figur 1. En begreppssida i Vetenskapstermbanken.

Om en term har harmoniserats mellan olika språk, det vill säga att begreppet har samma tillämpningsområde på olika språk, möjliggör de flerspråkiga egenskaperna i termbanken både ekvivalenter och definitioner på olika språk. Plattformen Semantisk MediaWiki möjliggör också ett annat utgångsspråk än finska för ett ämnesområde, vilket skapar möjligheter för internationellt samarbete.

Svenska är Finlands andra nationalspråk, ändå finns det ganska litet inne-

håll på svenska i termbanken. Det beror på att det råder stor brist på svensk-språkiga experter i Finland; det gäller inte bara Vetenskapstermbanken utan för många samhällsområden. En resurs när man behöver svenskt innehåll är Rikstermbanken (<https://www.rikstermbanken.se/>). Dock vill man gärna undvika överlappningar mellan termbankerna. I Vetenskapstermbanken vill man också fokusera på sådan terminologi där finlandssvenskan och det finländska samhället avviker från Sverige och det sverigesvenska (jfr Nilsson et al. 2016).

Liksom andra Wiki-baserade databaser är Vetenskapstermbanken aldrig färdig. Nuvarande ämnesområden omfattar cirka en tredjedel av de akademiska disciplinerna, och behovet av nya ämnen och utredningar är stort. Det behövs också nya begreppssidor för de existerande ämnesområdena, och mer innehåll på dessa sidor. Att rekrytera experter är en förutsättning för att utöka innehållet. I nuläget deltar över tusen experter i arbetet, men deras aktivitet varierar. Termbankens ofullständiga egenskaper kräver tålmod av både användare och experter.

Figur 2. Anledningar att använda termbanken (användarenkät 2019, n=236; Enqvist et al. 2021).

Trots de brister Vetenskapstermbanken fortfarande har, är den mycket populär bland användarna. Resultaten i en användarankät från år 2019 som presenteras av Enqvist et al. (2021) bekräftar att termbanken nyttjas av många personer också utanför det vetenskapliga samfundet. Det primära skälet att använda termbanken är för allmän informationssökning. Den största användargruppen är studenter. Hälften av användarna (50 %) hittar delvis den information de letar efter, 44 % hittar mer exakt den information de söker efter. Endast 6 % hittar inte det de söker efter (se figur 2). Termbanken används

av folk i alla åldrar, från skolelever till pensionärer, även om den största användargruppen som sagt är studenter. Termbanken har sammanlagt nästan två miljoner sidovyer⁷, vilket kan relateras till att det finns cirka 5,6 miljoner invånare i Finland.

Vetenskapstermbankens roll i samhället

Möjligheterna att använda en resurs som Vetenskapstermbanken har betydelse för hela samhället. Det är inte endast en fråga om forskning och universitetsutbildning. Som det framgår av användarstatistiken är skolelever en betydelsefull användargrupp. Historia är ett exempel på ett ämnesområde i termbanken som man började bygga upp från begrepp som är centrala för gymnasiekurserna i historia.

Med tanke på utbildningssystemet och på de nationella språkens status i Finland är Vetenskapstermbanken sammanfattningsvis värdefull. Den utgör ett incitament för att utveckla specialordföråd på de nationella språken och öppna upp för hur vetenskaplig kunskap utformas. Även om alla termer inte behövs på alla språk i läromedel är denna bakgrundkunskap viktig för läromedelsförfattare. Detsamma gäller för facklitteratur och för popularisering av vetenskap överhuvudtaget.

Översättare har tydligt påpekat hur nyttig och behövlig termbanken är. Termbankens material kan användas fritt och därför kan olika tillämpningar utnyttja det och förbättra till exempel kvaliteten på olika språkmodeller. Verksamheten i samhället bygger i allt större utsträckning på olika elektroniska tillämpningar och det är avgörande att de är kompatibla. Det är centralt att den terminologi som används vid kompatibilitet går att tolka på samma sätt. Termbanken kan för sin del fungera som ett hjälpmedel vid detta.

Man kan också konstatera att betydelsen av pålitlig information, källkritik och medieläskunnighet är värdefull i en tid präglad av falska nyheter och andra typer av felaktig eller missvisande information. Kunskap som bygger på forskning och är öppet tillgänglig är i det sammanhanget mycket viktig. Lika viktigt är att man är transparent med begreppsbyggnad och hur kunskap utformas. Termbanken är även här ett hjälpmedel när det kommer till begreppshistoria och bakgrundsinformation om ett begrepp och en term.

Det finns ett kontinuum för att utnyttja kunskap mellan experter och lekmän. Forskarna är experter inom sina specialområden. Men ju längre bort en forskare rör sig från sin disciplin, desto mer saknar hen expertkunskaper. Till slut kan en forskare jämföras med en intresserad allmänhet, och även forskare

---

⁷ Källa: Google Analytics. Se också Kettunen & Onikki-Rantajääskö 2023.

kan sakna information om vad olika termer heter på andra språk. Vetenskaplig verksamhet och vetenskapens samhälleliga genomslag förenas i Vetenskapstermbanken.

Utmaningar

Terminologiarbetet med Vetenskapstermbanken motsvarar universitetets tre huvuduppgifter: forskning, undervisning och samhällelig samverkan. De begränsade frivilliga insatserna är helt nödvändiga för termarbetet men innebär också en utmaning. Det har också kommit fram att man inte alltid inom vetenskapen förstår nationalspråkens betydelse, men signaler från arbetslivet bekräftar nödvändigheten av termarbete.

Vetenskaplig terminologi kan endast skapas av experter inom olika discipliner. Men forskare är inte terminologer, och de begränsade frivilliga insatserna kan resultera i ett något ojämnt och heterogent innehåll. *Niche sourcing* har dock en självkorrigering påverkan som fungerar om en kritisk massa bland forskarna deltar i arbetet. Arbetet visar att det går att nå en gångbar nivå – i synnerhet om termbanken har en medarbetare på heltid som ger terminologiskt stöd och respons på innehållet i termbanken. Beviset för detta är att innehållet i Vetenskapstermbanken numera kopieras till Terminologicentralens termbank TEPA.⁸

I dagens universitetsvärld är allting slutligen beroende av finansiering. Otillräckliga resurser när det kommer till arbetstid är också ett hinder (eller en fördröjande omständighet) i arbetet med att utveckla Vetenskapstermbanken. Det finns dock en lösning på detta: att göra termarbete tillsammans med doktorander är ett sätt att integrera termarbete i undervisningen vid universitetet. Alla forskare och lärare vid universitetet har ännu inte helt förstått vilken betydelse termbanken har inom undervisning och i att nå den stora allmänheten, så här finns en potential. Detta kommer förhoppningsvis att ändras när termarbetet blir en del av forskarutbildningen inom forskarskolorna. Samarbetet har redan påbörjats, och är tänkt att skalas upp genom doktorskolor vid Helsingfors och Åbo universitet.

Summary

The Helsinki Term Bank for the Arts and Sciences (HTB) is an internationally unique Semantic MediaWiki-based platform for interdisciplinary cooperation and a discussion forum for the society as a whole. It utilizes *niche sourcing* in

---

8 <https://termipankki.fi/tepa/sv/>

which teams of experts from different disciplines are responsible for content creation with the aim of bringing all disciplines together in the same online service. This article focuses on the societal motivations and goals of the HTB. It briefly discusses the current state of the online database and its user groups. It then examines the opportunities for using the term bank, particularly in terms of its societal impact, multilingualism, and the potential for international cooperation. Finally, we address some of the challenges of the term bank related to the expert input (*niche sourcing*).

Referenser

- Enqvist, Johanna, Onikki-Rantajääskö, Tiina & Kaarina Pitkänen-Heikkilä, 2021: Terminology work as open, communal and collaborative crowdsourcing practice of academic communities. *Terminology* 27 (1), s. 56–79.
- Hakulinen, Auli m.fl., 2009: *Suomen kielen tulevaisuus: Kielipoliittinen toimintaohjelma*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 155/ Kotuksen verkkojulkaisuja 7. Hämtat 29.1.2024 <https://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk7>
- Helsingin yliopiston kieliperiaatteet: *Språkprinciper för Helsingfors universitet: University of Helsinki Language Policy, 2014*. Hämtat 29.1.2024 <http://hdl.handle.net/10138/160446>
- Kansalliskielistrategia/Nationalspråksstrategi, 2021: *Statsrådets principbeslut. Statsrådets publikationer 2021:87*. Statsrådet Helsingfors. Hämtat 29.1.2024 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-967-0>
- Kettunen, Harri & Tiina Onikki-Rantajääskö, 2023: Vuosi 2022 Tieteen termipankissa: laajenemista uusille aihealueille ja tunnustuspalkintoja avoimen tieteen edistämistä. I: *Tieteen termipankin blogi*, helmikuu 2023. Hämtat 29.1.2024 <https://blogs.helsinki.fi/tieteentermipankki/2023/02>
- Nilsson, Henrik, Kanner, Antti & Tiina Onikki-Rantajääskö, 2016: Post och bank – om lagring av terminologi, den svenska Rikstermbanken och den finska Vetenskapstermbanken. I: Pilke, Nina & Niina Nissilä (red.): *Tänkta termer - Terminologihänsyn i nordiskt perspektiv*. VAKKI Publications Nr. 5. Vaasa, s. 100–136. Hämtat 29.1.2024 <https://vakki.net/index.php/2016/12/31/tankta-termer-terminologihansyn-i-nordiskt-perspektiv>

Saarikivi, Janne & Jani Koskinen, 2023: Monikielistä sivistystä vai englannin-kielisiä ratkaisuja? Selvitys yliopistojen kielivalinnoista. I: *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:2*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hämtat 29.1.2024 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-741-3>

Vetenskapstermbanken i Finland. Hämtat 29.1.2024 <https://tieteentermipankki.fi/>

Författare

Harri Kettunen är projektkoordinator för Vetenskapstermbanken i Finland och docent i Latinamerikastudier vid Helsingfors universitet. Han bedriver forskning i interdisciplinära projekt inom antropologi, arkeologi, etnobiologi, historia och språkvetenskap.

Tiina Onikki-Rantajääskö är professor i finska språket vid Helsingfors Universitet och ledare av Vetenskapstermbanken i Finland. Hennes intressen är bl.a. terminologi, semantik, grammatikalisering och vetenskapshistoria.

Nyckelord

niche sourcing, multilingualism, terminology in the arts and science, nischade frivilliga insatser, mångspråkighet, vetenskapens terminologi

Bibliografiske oplysninger

Kettunen, Harri & Tiina Onikki-Rantajääskö, 2024: Vetenskapstermbanken i Finland i samhällets tjänst. I: Kirsten Lindø Dolberg-Møller (red.): *Sprog i Norden 2024*, s. 118-126.

<https://tidsskrift.dk/sin/issue/archive>

© Forfatterne, Nordterm og Netværket for sprognævne i Norden
